

Câteva documente clujene din 1831 privitoare la prima epide- mie de holeră din Ardeal

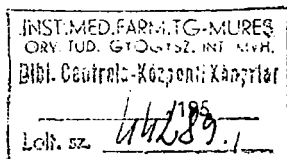

DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ ÎN ZIUA DE 2. JULIE 1937.

DE

T O N K E M I L
fost extern al Clinicilor

23 IUL 1937

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ

DECAN: D-NUL PROF. DR. D. MICHAIL

PROFESORI:

Clinica stomatologică	Prof. Dr.	ALEMAN I.
Istoria Medicinii	” ”	BOLOGA V.
Bacteriologie	” ”	BARONI V.
Patologia generală și experimentală	” ”	BOTEZ A. M.
Clinica oto-rino-laringologică	” ”	BUZOIANU G.
Istologia și embriologia umană	” ”	DRĂGOIU I.
Fiziologia umană	” ”	BENETATO G.
Clinica ginecologică și obstericală	” ”	GRIGORIU Cr.
Semiologia medicală	” ”	GOIA I.
Clinica medicală	” ”	HAȚIEGANU I.
Clinica chirurgicală } Medicina operatoare }	” ”	POP A.
Medicina legală	” ”	KERNBACH M.
Farmacologia și farmacognozia	Supl. ”	POPOVICIU GH.
Clinica oftalmologică	Prof.	MICHAIL D.
Clinics neurologică	” ”	MINEA I.
Igienă și igiena socială	” ”	MOLDOVAN I.
Anatomia descriptivă și topografică	” ”	PAPILIAN V.
Radiologia medicală	” ”	NEGRU D.
Clinica infantilă	” ”	POPOVICIU GH.
Balneologie	” ”	STURZA M.
Clinica dermato-venerică	” ”	TĂTARU C.
Clinica urologică	” ”	ȚEPOSU E.
Chimia biologică	” ”	MANTA I.
Clinica psihiatrică	” ”	URECHIA C.
Anatomia patologică	” ”	VASILIU T.

JURIUL DE PROMOȚIE :

PREȘEDINTE :	D-l. Prof. Dr. Bologa V.
MEMBRII :	” ” ” Kernbach M.
	” ” ” Tătaru C.
	” ” ” Aleman I.
	” ” ” Moldovan I.

Supleant D-l. Docent Popoviciu T.

INTRODUCERE

În biblioteca Colegiului reformat din Cluj se găsește un convolut de acte tipărite privitoare la epidemia de holeră din 1831 în Ardeal. Acest convolut poartă titlul manuscris »Az Erdélyben 1831-ben dühösködött Cholérát illető akták.« Ele au fost strânse și donate în 8 Februarie 1832 bibliotecii Colegiului de un anumit Aurel Gyulai. Domnul bibliotecar profesor Hérepei a binevoit a mi atrage atențiunea asupra acestor scripte și a mi le pune la dispoziție pentru studiu.

Convolutul conține un număr mare de circulare sanitare privitoare la apărarea contra holerei, publicate de guvernul central sau de autoritățile regionale ardeleni, în limbile germană, latină și maghiară.

Prezentindu-le Dl. Profesor Bologa, domnia s'a mi-a atras atențiunea asupra 15 foi volante tipărite între 5 August și 12 Septembrie 1831 de Comisia sanitară din Cluj indicându-mi să le prelucrez în teză de față.

Aceste foi volante tipărite în limba maghiară și numerotate consecutiv I—XV sunt deosebit de interesante din punct de vedere bibliografic. Ele par a fi complet necunoscute în bibliografia maghiară, ele mai prezintă interes și prin faptul că par a da în mod destul de complet cifrele morbidității și mortalității de holeră în Ardeal pentru lunile August și Septembrie 1831.

Cu numărul XV ele se termină în convolutul de la biblioteca Colegiului reformat.

N'am putut să dau de urmă dacă au apărut și altele.

Având în vedere deosebitul interes bibliografic pe care o prezintă și raritatea lor, Dl. Prof. Bologa a dorit ca să le redau în copie fidelă în limba originală; pentru orientare am însoțit fiecare cu un rezumat mai larg în românește.

Textul rapoartelor

I.

Cu toate măsurile de precauție holera a trecut peste linia de contumacie și s'a ivit în unele localități în Ardeal. Intre măsurile luate de autorități este și înființarea unei *Comisii Sanitare* pentru Cluj.

Aceasta Comisie își propune ca între alte măsuri să înștiințeze pe locuitorii orașului prin publicații tipărite asupra stării epidemii în țară.

După înștiințările primite holera a izbucnit în județul Hunedoară în Rapoltul-Mare în 28 Iulie, s'au îmbolnăvit 45 de persoane, au murit 15, s'au vindecat 5, restul rămânând bolnave. La începutul lui August numărul bolnavilor s'a ridicat la 91, al morților la 31, al convalescenților la 21, al celor nevindecați la 16.

În Turdaș (Scaunul Orăștiei) au fost în 1 August 8 holerici, în 2 August 10 îmbolnăviri nouă, morți 2. În Orăștie s'a ivit un singur caz.

S'au mai ivit cazuri în Uroiș, Chimindia, Bobâlna, Turmaș, Sânt-Andreiș, Cigmău.

În regiunea Brașovului molima se găsește în Tohanul Nou, Feldioară, Vulcan.

Kolosvárt Augustus 5-kén 1831.

A szomszédos Tartományokban pusztító Epekorság (Cholera) elentállására, s HazánknaK attól való megmentésére, a Felsőség már ezelőtt minden tzelárányos és kitel-

hető Rendeléseket megtett vala: de valamint más Országokban mindenütt úgy Erdélyben is a határszéli Ö-lántz háta megtett ezen dühös Nyavalya magát véletlenül kiütötte. Legszorgosab' Intézeteit arra fogja a Kormány fordítani, hogy ezt a rémitő Veszedelemet jó eleve megfojthassa, s további harapodzását minden kigondolható modokon meggátolhassa. Esmeretes lévén azonban az ily ragadó Veszélynek minden képzetet meghaladó hirtelen terjedése: egyik főbb gondja vala a Királyi Fő Igazgató Tanácsnak N. Kolosvár Szabad Királyi Városára, előre illendő figyelemmel lenni. Erre nézve maga kebeléből rendelt egy egészségre felvigyázó helybeli Fő Biztosságot, mely a N. Város képviselő több Tagjaival egygyesülve, a Város bátorságára s ezen irtodzasos Nyavalyától való oltalmára minden Rendszabásokat ne csak megtégyen, hanem azoknak legfontosabb tellyesítettését is szemesen felügyelje.

Ezen már munkálkodásához kezdett Biztosság maga részéről igéri, hogy a Felsőséghez ezen tárgyban felküldött s felküldendő hivatalos tudositásokat mindenkoron nyomtatásban közrebocsátani, s a környü-állásokat s fenyegető Veszedelem állapotját, a Közönségnek maga valóságában megmutatni el-nem mulatya, hogy ezen Nyilvánosság által az Igazgatás és az Alattvalók közt való költsönös Bizodalom, mely soha sem szükségesebb, mint a köz-veszedelem napjaiban állandoul felálitassék s szentül fentart-hathassék.

Az eddig feljött hivatalos Tudositások szerént: N. Hunyad Vármegyében Rápolton Julius 28-ikán ütötte-ki magát az epekorság. 28 tol fogva 31-ig elkapta ezen nyavalyát 46 személy, kikből meghalt 15, meggyogyult 5, bizonytalan állapotban maradt 26. Follyó Hónap 1-ső és második napján, nevededett a Betegek száma 91-re, meghaltaké 31-re, a gyógyuló-félben-valoké 21-re, betegen maradtak 16-on.

N. Szászváros Széken Thordason Augustus 1-ső napján volt 8 Epekorságos, kikhez járult 2-ikán 10 ujjab. Ezekből meghalt 2, betegek 16-on.

Szászvároson helyben még csak egy Cholera beteg tapasztaltott.

N Hunyad Vármegyében folyó Hónap 2-ikán ütött még ki az Epekorság Aranyon, Kéménden, Bábólnán, Tormáson, Sz. Andrásan, Csikmon, de arról, hogy ezen Falukban hányan betegedtenek, s haltanak meg, még eddigelé bizonyos tudósítások nem érkeztenek.

Brassó Vidékén Uj Tohán, Földvár (Márienburg) Vulkán (Wolckendorf) nevü helységekbén uralkodik, de ezen helyyekről is a Betegek s halattak számáról hivatalos tudósítások nem jöttek.

Ezen hivatalos Híradások ezentul naponként folytattnak.

II.

La Turdaş numărul bolnavilor s'a crescut în 3 August cu 4, 7 morfi. Nici o vindecare. La Orăştie stare sanitară bună. Intre 5—6 August nimic nou în județul Hunedoară și nici în regiunea Braşovului.

Kolozsvárt Augustus 6.-án 1831.

Szászváros Széken Thordason, az epekorság s Betegek száma folyó hónap 3-án egygyel, 4-én négygyel szaporodott. Ujabb Halál történt hét; maradott Beteg 14. Ezen helységben a Betegek közzül mostanig egy sem gyógyult meg.

Szászvároson helyben az Egység állapotja egyáltalában jó.

A Hunyad Vármegyei Epekorság felől 5-kén s 6-kán semmi tudósítás nem érkezett. Ugy Brassó Vidékéről is ujabb jelentés nem jött fel.

Ezen jelentések ingyen osztatódnak.

III.

In Rápolt numărul bolnevilor s'a ridicat în 4 August la 114, 44 morți, 55 vindecați. In județul Hunedoară boala s'a mai ivit între 4—5 August, în Ilia: 20 cazuri, cu 6 morți, deasemenea sunt cazuri în Seuleș'i, Vermag, Sârbi, Rápoltul-Mic, pe urmă în Bobâlna, Uroiú, Chimindia, fără să se știe preciz numărul.

Populația crezând că boala e răspândită de strigoi se dedă la excese, desgropând morții pentru a înmuia carpe în sângele din inima lor sau pentru a-î arde, deaceea această boala s'a răspândit și mai tare.

Kolozsvárt Augustus 7 kén 1831.

Ujabb hivatalos feljelentések szerint:

N. Hunyad Vármegyében, Rápolton folyó Hónap 4-kén nevededett a betegek száma 114-re, kik közül meghalt 44, meggyógyult 55, betegen maradt még 15.

Ugyan azon N. megyében, az eddig már tudva lévő helységeken kívül, kiütött még az Epekorság Illyén, holott is folyó Honap 4-kétől 5-kéig hirtelen megbetegedett 20 s ezekből a Tudosítás elindításáig meg is halt 6. Sáríalván lett beteg egy, ki 3 ora alatt meghalálozott. Ezenkívül Vermágán, Szirben, Kis Rápolton de ezen 3 Falukban valamint Bábolnán, Aranyon, Kéménden s a több már az első hiradásban jelentett helységeken, a meghaltak számáról való Tudosítás közelebbről várattatik.

Szomorú tapasztalás, hogy a tudatlan Köznép nem akarván ezen dühösködő Nyavalyának hitelt adni, s ezért a felsőbb intézeteket is pontosan tellyesíteni elmulatván, midőn a Csapás utoléri, elrémül, megzavarodik s babonás és veszedelmes eszközökhöz kapdos. Ily borzasztó Történetek terjesztették s mérgesítették most is azon szerentsétlen helységeken a Mirigyet. Thordasra egy odavaló Sós Hajós hozta vissza jövő uttyában a Cholerát.

Ennek halt testét tulajdon Testvére s egy néhány falusi ember, attól a vétkes balvélekedéstől indítatva, hogy Boszorkány volt a Sirból kiásták, felválták, s minden jelenlévők a szivében lévő véres nedvességbe rongyokat mártottak, s ezeket azután még több darabokra vagdalva, másoknak is elosztották. Ezután kezdett oly dühösségal terjedni ezen rettentő Nyavalya, hogy a megbetegettek közül mindedig egy sem gyógyulhatott meg. N. Rápolton is két Epekorságban meghalt Aszszonynak, (mint vélt Boszorkányoknak) testeit a Lakosok kiásták s megakartak égetni, melynek a left a következése. hogy a Boldogtalan Boszorkány Úzók magok lettek bolondságoknak első áldozatai.

IV.

In Turdaş numărul bolnavilor a fost în 5 August de 16, la cari s'au adaus în 6 August 3 ; morţi 13. Dintre totalulde 51 bolnavi rámaşi, 17 sunt bărbai, 16 femei, 18 copii. In Judeţul Alba s'a ivit un singur caz.

Kolosvárt Augustus 8-kán 1831.

Thoradasi tudositások szerént folyó Hónap 5-kén volt az Epekorságos betegek száma 16, ezekhez járult 6-kán 38, kik közül három hirtelen meghalván, a Jelentés indulásakor maradt Beteg 51. Ezekből 17 férjfi, 16 fejrénép, 18 gyermek.

F. Fejér Vérmegyében Hidvégen is egy Ember meghalt Cholerában.

Több újabb Jelentések ezen Nyavalya tárgyában nem érkeztenek.

V.

Epidemia se intinde în special în Hunedoară ; în Băcăinţi, Cigmău, Bobâlna, Rapoltul Mic, cazuri izolate.

La Chimindia 5 bolnavi cu 2 morți, în Uroișu 6 bolnavi, 2 morți, în Harău 4 bolnavi, 1 mort, în Ilia 33 de cazuri cu 8 morți, în Rapoltul Mare de la 27 Iulie până la 6 August s'au ivit în total 141 cazuri cu 57 morți și 62 vindecați, în Deva 5 bolnavi, 2 morți, la Turdaș în 6 August se găseau 51 bolnavi la cari s'au mai ivit 6 cazuri nouă, 4 morți.

În regiunea Brașovului mortalitatea e mare, dar epidemia nu se întinde prea tare.

Localitățile atinse sunt: Tohanul Nou, Vulcan, Feldioară, Apașa și Codlea. Cazuri izolate și în județele Alba și Solnocul de Mijloc.

Kolosvárt Augustus 9-ikén 1831.

Környülállásosabb Jelentések érkezvén fel az N. Megyéből, bővebb tudósítási lehet a veszedelmes Epekorság harapodzásáról közrebotsítani.

N. Hunyad Vármegyében napról napra nagyobb mértékben terjed ezen irtódzatos Nyavalya.

Bokajban, Csikmon, Bábólnán, Kistrápolton, Baipatacán csak egyes betegségek s halálok adták elő magokat. Kéménden megbetegedett 5 személy, meghalt 2. Aranyon volt 6 beteg, meghalt 2, meggyógyult 2. Haroban négyből egy halt meg. Illyén 33 esett Epekorságban, eddigelé halt meg 8. N. Rápolton a Nyavalya kiütésétől Julius 27-kétől fogva, folyó Hónap 6-káig a Cholérában esett Betegek száma menyen öszvesen 141-re. Ezekből haltak meg 57-en, meggyógyultak 62-en, betegen maradtak 22-en. Déván helyben megbetegedtek 5-en, meghaltak 2-en.

Szászváros Székben, Thordason Augustus 6-kán volt Cholera beteg 51, ezekhez járul 7-kén tíz ujjabb beteg, kikkől meghalt ujjabban 4, maradt Beteg 57. Férjfi 19, Aszszony 19, Gyermekek 19.

Brassó Vidékén sokan haltak meg a Betegek keve-

sebb számához képpest, de a Nyavalya nem terjedt olyan sebességgel, mint az említett két megyékben. Ugyan is a még előbb u. m. Julius 20-án ottan kiütött Nyavalya kezdetétől fogva, folyó Hónap 5 kén a megbetegedtek és meghaltak száma a ma estve érkezett hivatalos tudositás szerint következőleg áll:

Uj Tohányban megbetegedett 13, meghalt 9, meggy. 2, beteg 2 Wolckendorfban megbetegedett 8, meghalt 6, meggyógyult 2. Márienburgban megbetegedett 4, meghalt 4. Nussbachban megbetegedett 14, meghalt 4, beteg 10. Apátzán megbetegedett 4, meghalt 2, beteg 2.

Feketehalomban is adta elő magát két gyanus hirtelen halál, de erről még további tudositás váratik.

N. Felső Fejér Vármegyében Hidvégen a már tegnap említett Eseten kívül még eddig több nem tapasztaltatott.

N. Közép Szolnok Vármegyében is Szélszegen meghalt egy Ember a hivatalos tudositás szerint Cholérában.

In Turdaş epidemia face mai departe ravagii. La numărul de 57 bolnavi din 7 August se adaugă în 8 August alți 49.

Kolosvárt Augustus 10-kén 1831.

Mai napon tsupán a Thordasi Cholera iránt jött tudositás, mely a következőkből áll:

Augustus 7-kén volt a Betegek száma 57.

Augustus 8-kán járult ezekhez uj Beteg 49, ezekből meghalt 5, t. i. 2 Férjfi, 2 Aszszony, 1 Gyermekek, meggyógyult 15. u. m. 12 Férjfi, 2 Aszszony és 1 Gyermekek, maradt tehát 8-kán Augustusnak 86 Beteg u. m. 26 Férjfi, 30 Aszszony és 30 Gyermekek.

VII.

Lipsesc știri din Brașov, Hunedoară și Orăștie. La Mureș-Port boala a fost adusă de corăbiri cari aduceau sare.

S'a luat măsuri pentru izolarea lor.

Cazul din județul Solnocul de mijloc, (Sălsig), amintit în raportul numărul V. s'a dovedit a nu fi holeră.

Kolosvárt Augustus 11-kén.

N. Hunyad Vármegyéből Brassó vidékéről s Szászváros-Székről újabb jelentések ma nem érkeztenek.

Ellenben Maros-Portusnál a Sós Hajósok között a Cholera magát kiütötte, melyről míg környülállásos és bizonyos Tudositások nem jönnek a publikummal is többet közölni nem lehet.

Az V-ik hirdetményben említett N. Közép Szolnok Vármegyei Szélszegei Embernek Cholerába történt halála, újabb szorosabb megvizsgálás után meg nem bizonyosodott sőt minden jelek szerint azon halál más nyavalyából következett.

VIII.

Cazurile din Mureș-Port par a nu fi de holera asiatică. In 8 August s'au inbolnăvit acolo 4 oameni cu simptome suspecte.

In 11 August s'au mai inbolnăvit 3 corăbieri, cari au murit în curs de 6 ore. Pentru supravegherea localității s'au trimis mai mulți medici cu experiență.

Kolosvárt Augustus 12-kén 1831.

Maros-Portus mellett a Maroson lévő Sós Hajókon ezelőtt egy néhány napokkal három Sós Hajósok meg-

haltanak, de a K. Fejérvári Cameralis Physikus kinyilatkoztatása szerint, aki a holt testeket megvizsgálta még akkor a Nyavalya tisztán Cholerának nem neveztetetett.

Ezen Hónap 8-kán ugyanott 4 Ember hirtelen megbetegedvén azokon Cholerának nagy mértékben gyanus jelei mutatták magokat.

Harmad nap ujjonnan 2 Hajósok betegedtek meg, akik 6 órák elfogyta alatt meg is haltak,

Ezen történetek szorosabb megvizsgálására értelmes orvosok rendeltettek ki kiknek munkálkodásuk után felküldendő jelentések kivonatja közre fog bocsátatni.

IX.

In cele 20 localități din județele Hunedoară, Scaunul Orăștiei, Regiunea Brașovului, județul Alba de Sus, numărul inbolnăvirilor de la izbucnirea holerei se ridică la 504, dintre cari au murit 182 și s'au vindecat 154.

In Turdaș și Rapoltul Mare unde epidemia a izbucnit cu mai mare furie (aproape 300 cazuri) epidemia e în descreștere. Cazurile din Mureș-Port s'au dovedit a fi într'adevăr de cholera asiatică. Cazuri nou s'ar ivit în comuna Nieni din județul Alba de Sus.

Kolosvárt Augustus 13-kán.

Közelebbről jött hivatalos tudósítások szerint Hazánkban 20 helységeiben u. m. Hunyad Vármegyében: Nagy és Kis-Rápolton, Kéménden, Aranyon, Dévăn, Szent-andráson, Illyén, Haroban, Sárfalván és Solymoson, Szászváros Székben, Thordason, Brassó vidékin Uj-Tohán, Volkány, Földvár, Magyaros, Apátza, Feketehalom, Neustadt nevű helyiségekben és magába Brassó városában is, Felső Fejér Vármegyében pedig Hidvégen, a Cholera nyavalya kiütésétől kezdve e folyó Hónap 10-ig mindössze

megyen a megbetegedettek száma 504-re, ezekből meghalt 182, meggyógyult 154, betegen maradt 168.

Kedvező környúlállás különösen Thordasra és Nagy-rápoltra nézve az, hogy ottan amilyen nagy sebességgel kezdett a Nyavalya eleinte dühösködni (amidőn ezen két helységeben a Betegek száma már közel 300-ra nevedett volt) a közelebbi napokban éppen olyan mértékben kezdett szünni, annyira, hogy az utobbi Tudositások szerint Thordason már csak 10, Rápolton pedig 20 Betegek voltak. Ellenben kedvetlen megbizonyosodás lett az az iránt kiküldött Orvosok vizsgálásának szomorú vége, amidőn ezen veszedelmes Nyavalyának Maros-Portuson is a Sós Hajósok közt történt kiütése már minden kétségen kívül helyheztetetté vált, mely említett helységben e folyó Honap 12-ig 10 személy esett Cholerába kik közül 5 meghalt, egy jobban lett és még 4 betegen maradt. Azonban a gyanu alá jött Hajósoknak minden közösüléstől való elzárása és a Betegek szorgalmatos orvosoltatása iránt a szükséges rendelések meg vannak téve.

Legujabb tudositások szerint Felső Fejér Vármegyének Nyieny nevü helységében kiütött az Epekorság és ottan is már három személyek lettek áldozatjává.

X.

In județul Hunedoară se găseaua în 14 August 65 bolnavi, dintre cari au murit 15, s'au vindecat 14.

In scaunul Orăștiei situația se ameliorează. Un bolnav a primit a 2 oară holera vindecându-se din nou. Cazurile din Mureș-Port se confirmă.

In județele Alba de sus și Brașov o ușoară creștere a înbolnăvirilor.

Kolosvárt Augustus 18-ikán 1831.

Az utolsó tudositások szerint Hazánk különböző Vi-

dékeiben magát kiütött Cholera Betegségnek dühösködése a következő Helységekből jelentetett fel hivatalosan:

a) Nemes Hunyad-Vármegyében Nagy és Kis-Rápolton, Aranyon, Kéménden, Horron, Solymoson, Illyén, Déván, Sz.-Andráson, Sársfalván, M-Németiben, Bábólnán, Bokajban és Homorodon.

Ezen Helységeken az Augustus 14-ikén megbetegedettek száma volt mindössze 65, ezek közül meggyógyult 14, meghalt 15, betegen maradt 36.

b) Szászváros Székben Thordason Augustus 9-ikéről maradt Beteg 99, ezekhez járult Augustus 10-ikén még három Beteg, kik közül meggyógyult 83, meghalt egy, betegen maradt 18, Augustus 11-ikén ezen Betegek száma nevedett 4-el, meggyógyult 11, meghalt egy, betegen maradt 10, kiknek száma Augustus 12-ikén nem szaporodott sem a holtaké, a Betegek közül meggyógyult 2 s így még betegen maradt 8.

Megjegyzésre méltó, hogy az Augustus 11-ikén megbetegedettek közül egyik másodszor kapta el a Cholérát s 12-ikén másodszor gyógyult meg.

c) Also Fejér Vármegyében Maros-Portuson Augustus 3-kától 13-káig a Királyi-Sot szállító Hajosok közül megbetegedett 12, meghalt 8, hárman más Nyavalyában, 5 pedig a keleti Cholérának kétségbe nem hozható jeleivel, mely környülállás adott alkalmatosságot arra, hogy a Doktörök a Nyavalyának valóságos Cholera volta felől a VIII-ik szám alatti tudosítás szerint kételkedésbe jöttek.

d) s e) Felső Fejér Vármegyében és Brasso Vidékén a következő 16 helységeken u. m. Uj-Tohányban, Wolckendorfban, Fölváratt, Magyaroson, Apátzán, Zeidenben, Neustadtban, Hidvégen, Brassoban, Derstén, Tömösen, Weidenbachon, Rosnyon, Nyénben, Örmösen, Rothbachon, és a Bodzai fordulon Augustus 13-ikáig öszveséggel megbetegedtek: 173-an ezekből meggyógyult 7, meghalt 92, betegen maradt 74.

Jegyzés: Ezen Helységeken a Cholera nagyobb részint azon időben ütött ki, anélkül, hogy ki által történt behozatala, s mi után esett elterjedése még tisztán tudodnék.

XI.

În județul Hunedoară, Alba de Jos, în Scaunul Orăștiei și în regiunea Brașovului și în județul Alba de Sus se constată în 17—20 August o serie de localități noi contaminate, crescând și numărul îmbolnăvirilor. Mortalitatea arată o ușoară tendință la scădere.

Kolosváratt Augustus 22-kén 1831.

A Cholera Betegség, Hazánknak különböző Vidékeiben az utolsó hivatalos Tudósítások szerint eként áll:

1. Nemes Hunyad-Vármegyében:

N. és K. Rápolton, Aranyon, Kéménden, Haron, M. Németiben, Bábolnán, Bokajban, Homorodon, Augustus 16-kán a Betegek száma 35., kikből meggyógyult 4, meghalt 1, betegen maradt 30.

Augustus 17-kén Al-Gyogy, Renget, Tisza, Dobra, és Gura-Dobra, nevű Helységeken is kiütvén a Cholera, mindössze eznap a Betegek száma 59, kikből meggyógyult 4, meghalt 10, betegen maradt 45.

Augusztus 18-kán Bánpatakán is kiütvén a Cholera, mindezen Helységeken volt a betegek száma 58, kikből aznap meggyógyult 3, meghalt 10, betegen maradt 45.

Augustus 19 kén Mihályesd, Nádor-Válya s Nádor nevű Helységeken is elterjedvén a Cholera, ez nap a Betegek száma szaporodott 11-el, meggyógyult 5, meghalt 9, maradt betegen 42.

Augustus 20-kán az irt Helységeken a Betegek

száma nevekedett 35-el, meggyógyult 12. meghalt 16, betegen maradt 47.

2. Nemes Alsó Fejér Vármegyében:

Maros-Portuson e Hajósok közt Augustus 17-kén beteg volt 6, meghalt 2, betegen maradt 4, kikből Augustus 19-kán meghalt 1, a többi kigyógyult.

Felső Marus Váradján Augustus 11-kétől 19-kéig megbetegedett 35, meghalt 23. betegen maradt 13.

3. Szász-Város Székben.

Thordason Augustus 17-ére maradt 7 Beteg, eznapp meggyógyult 5, meghalt 1. betegen maradt 1, s ez is Augustus 18-kán meggyógyulván, Cholera beteg ezen helységekben nem maradt.

Perkászon Augustus 17-kén meghalt 2 ember Choleraiban.

4. Brassó Vidéken és Felső-Fejér Megyében;

Uj-Tohány, Wolchendorf, Marienburg, Nusbach, Apátza, Zeiden, Neustadt, Hidvég, Tömösi, Derszte, Brassó, Weidenbach, Rosnyo, Nyén, Ürmös, Rothbach Bodzaforuló, Purkerez nevü Helységekben Augustus 16-kán volt a Betegek száma 261, kikből ez nap meggyógyult 11, meghalt 138, betegen maradt 112, ezekhez Augustus 17-kén többen is megbetegedvén, s Vargyason is kiütvén a Cholera, mind ezen Helységekben volt a betegek száma 287, kikből meggyógyult 18, meghalt 148, betegen maradt 121.

XII.

In scaunul Orăștiei în localitatea Turdaș s'a uivit cazuri noi. Cazuri noi în Alba de Jos și în județul Turda.

Kolosváratt Augustus 25-ikén 1831.
Az utolsó Tudósítások szerint:

Szász-Város-Székben:

Tordason Augustus 19-20-ik napján sem volt Cholera-Beteg.

Perkászon Augustus 18-án megbetegedett 1, ki más nap meg is halt.

Alsó-Fejér Vármegyében:

Felső-Maros, Váradján Augustus 20-án volt két beteg, kikhez az nap járult még kettő, ezekből Augustus 21-ikén meghalt 1, s a betegek száma még 4-el szaporodván maradt beteg 7.

Borbereken Augustus 21-ikén volt két beteg Cholera-ban.

Torda-Vármegyében:

Kecze nevű Helységben, részint olyanok akik több időtől fogva kornyadoztak, részint pedig egészséges emberek is, hirtelen terhes betegekké váltak, és Augustus 17-ikén csak hamar meg is haltak a Cholérának minden jeleivel ható, terhes betegen maradtak tizen. Augustus 20-án Orvosi vizsgálat következtében a Keczen pusztító Nyavalya valóságos Keleti Cholérának lenni találtatott. Ez nap a Falubéli minden féle betegek száma volt 24, kikből 13, Cholera-ban, s többi más betegségben, a Cholera Betegek közül ugyan az nap meg is halt kettő: gyógyuló félben volt kettő, jó reménységet nyújtott egy, terhes betegen maradt nyolc. Még eddig kinyomozni nem lehetett, a Nyavalya miként és ki által hozatott bé ezen Helységbe, mindazonáltal a gyanu egy sátoros Czigányon fekszik, aki maga is meghalt, felesége pedig azután hova nem tudatik, elszökött.

XIII.

Variațiuni în județul Hunedoarăă cu scăderi în localitățile mai vechi contaminate și cazuri noi în alte localități. În scaunul Orăștiei Turdașul rămâne mai departe îndemn. Variațiuni asemănătoare în Alba de Jos, Uioara, județul Turda.

Kolosvárátt Augustus 29-kén 1831.

Az utolsó hivatalos tudósítások szerint:
Nemes Hunyad Vármegyében:

Augustus 22-kén K. Rápolt, Arany, Kéménd, Déva, Bábolna, Al-Gyogy, Mihályesd, nevű helységeiben és a Lászlói Contumaciában mind öszve volt 60 beteg, ugyan az nap Déván, N. Barcsán, Bokajban, és Zámon, szaporodott a betegek száma még 19-el, K. Rápolton Déván meghalt 8, Déván Bokajban, Al-Gyogyon, Mihályesden, Zámon, és a Lászlói Veszleglőben meghalt mindöszve 9, Arany, Kéménd, N. Barcsa, Bábolna, Al-Gyogy- és Gura-Dobri nevű helységeiben maradott beteg mind öszve 62. Szent-Andráson, öt napi szünet után megint egy Cholera beteg történt.

Nemes Szász Város Székben:

Thordason, Augustus 21 és 22-dik napjain sem volt Cholera beteg.

Perkászon Augustus 20-kán volt 1 beteg aki meg is halt. s egy megbetegedett.

Baloméron Augustus 20-kán meghalt egy Cholerában.

Egy Kádár Bokajból haza menő útjában Szászvárosi határban hirtelen meghalt.

Nemes Alsó-Fejér-Vármegyében :

M. Portuson Augustus 22-kén a Hajósok között Cholérában beteg volt 2, ephidegben 1. Augustus 23-kán a Cholérát elkapta még egy és így a betegek száma maradt 4.

Marus-Ujváratt Augustus 18-kától Augustus 24-éig egy háztól kihalt 8 ember Cholérában, maradt 8 beteg, de más nyavalyákban.

A csongvai határon is meghalt egy Fogados, kihez a Hajósok és a Sóvágók jártak

A Marus Koppándi berekben is Augustus 20-kán meghalt 2 Cholérában

Nemes Thorda Vármegyében :

Keczén 22-kére jött által 8 beteg, ez nap szaporodott a betegek száma 11-el, meghalt 1, meggyógyult 3, maradt betegek 15. Augustus 23-kán szaporodott a megbetegültek száma 44-re, meggyógyult 14, betegen maradt 30. Augustus 24-kén megbetegedett 6, s e szerint a betegek száma volt 36, hanem ezek nagyobb részint a jobbulás útján vannak.

XIV.

Scăderea morbidităţii şi mortalităţii în judeţul Hunedoară. Variaţiuni în scaunul Orăştiei şi Alba de Jos. Creşterea morbidităţii în judeţul Turda şi Alba de Sus. Cazuri nouă în judeţele Târnava, Zarand, Făgăraş, Odorheiu şi Sibiu. În judeţul Braşov s-au îmbolnăvit de la 27 August 390 de oameni, au murit 229, s'au vindecat 57 așa dar o recrudescență a epidemiei.

Cazuri nouă în Scaunul Cohanului.

Kolosváratt September 7-ikén 1831.

A mai napig feljött tudósítások szerint a Cholera betegség állapotja e hazában a következők:

Nemes Hunyad-Vármegyében Augustus 24-én Arany, Kéménd Nagy-Barcsa, Bábolna, Algyogy és Bánpataka nevű Helységekben a Laszszói Veszteglő Intézetben volt Beteg 65, kikből meggyógyult 5, meghalt 5 beteg maradt 55, mely szám Szeptember első napjáig apadott 40-re, akik Déván, Nagy-Barcsán, Bábolnán, Algyogyon, Bánpatakán, Laposnyákon, Gura Dobrin és a Veszteglőben találattak, ezekből pedig meggyógyult 30, betegen maradt 10.

Szászváros-Székben, Thordason, Augustus 16-tól 30-ig nem volt Cholera beteg. Perkászon Augustus 25-ikétől 31-ig megbetegült 7, meggyógyult 1, meghalt 5, betegen maradt 1.

Szászvároson Augustus 27-ikétől 29-ig volt Beteg 5, meghalt 3, betegen maradt 2.

Nemes Alsó-Fejér Vármegyében M. Portuson a Hajosok között Augustus 26 és 27-ik napjain volt Beteg 12; meggyógyult 4, meghalt 1, betegen maradt 7. F. N. Váradján Augustus 30-ikán volt beteg egy ki meggyógyult. M. Ujvárat Augustus 30-ikától Szeptember 2-ig megbetegült 4, meggyógyult 19, meghalt 15, betegen maradt 10. Pokloson Augustus 31-ikén volt beteg 12, kik meggyógyultak, September 2-ikán volt beteg 4, meggyógyult 1, betegen maradt 3.

Nemes Thorda Vármegyében, Keczen, Ludason és M. Bogáton Augustus 27-től September 3-ig megbetegült 169, meggyógyult 106, meghalt 29, beteg maradt 34.

Nemes F. Fejérben F. Rákoson, Örmösen és Nyeben Augustus 30-ig megbetegült 24, meggyógyult 23, meghalt 15, betegen maradt 6. September 3-ig Rákos és Örmösen volt beteg 32, meggyógyult 5, meghalt 16, beteg maradt 11.

Nemes Küküllő Vármegyében : Pánadon és Vidrátsze-
gen Augustus 29 és 30-ikán meghalt 3 a Cholera jeleivel.

Nemes Zaránd Vármegyében, Al-Vátzán Augustus
20-tól September 2-ig megbetegült 37, meggyógyult 2, meg-
halt 30, beteg maradt 5.

Nemes Fogaras vidékén A. Komána, A. Venicze, Sár-
kány és Fogarasban Augustus 30-ig megbetegült 10, meg-
gyógyult 2, meghalt 6, betegen maradt 2. September 3-ikán
Fogarason és Alsó Visten volt beteg 13, meggyógyult 1
meghalt 7, betegen maradt 5.

Nemes Udvarhely Székben. Vargyason Augustus 30-ig
megbetegült 12, meggyógyult 5, meghalt 7.

Szeben Székben Rukur nevű helységben Augustus
30-ig megbetegült s meg is halt 3. September 3-ikán beteg
volt 4, meggyógyult 1, meghalt 3,

Brassó vidékén Apátza, Nussbach, Rohbach, Marien-
burg, Brenndorf, Peterberg, Weidenbach, Zeiden, Neustadt,
Rosnyo, Zernest, Uj-Tohán, Wolchendorf és Tölcsváron
Augustus 27-ig megbetegült 390, meggyógyult 57, meghalt
229, betegen maradt 104.

Kőhalom-Székben, Halmágyon, Gáldon, Sonán, és
Kátzendorfon Augustus 30-ig megbetegült 33, meggyógyult
2, meghalt 12 betegen maradt 19 September 3-ikán beteg
volt 77, meggyógyult 32, meghalt 40, betegen maradt 5.

XV.

Scăderea accentuată a imbolnăvirilor în județul Hune-
doară: În Turda cazuri nu prea multe însă o întindere în
localităţi nouă contaminate.

In regiunea Braşovului au fost dela 28 August—3 Septemvrie 456 imbolnăviri cu 88 vindecări şi 242 morji. In Scaunul Cohanului s'au imbolnăvit până la 5 Septemvrie 82, s'au vindecat 33, au murit 44.

In Alba de Sus 42 imbolnăviri, 10 vindecări, 27 morji.

In regiunea Făgăraşului s'au imbolnăvit până la 5 Septemvrie 27, s'au vindecat 3, au murit 15.

In Scaunul Sibiului numai comuna Rucur este contaminat.

Kolosvárait September 12-kén 1831.

A mostanig feljött hivatalos tudósítások szerint a Cholera betegség állapotja hazánkban a következő:

Nemes Hunyad-Vármegyében September 4-kén Déván, Bábolnán és Al. Gyógyon volt beteg 13, meggyógyult 4, meghalt 1, betegen maradt 8, Déván és Bábolnán. September 5-kén ezen két utolsó helységekben és Al-Pestesén volt beteg 11, meggyógyult 1, meghalt 1, betegen mararadott 9 ugyancsak Déván és Bábolnán.

Nemes Torda Vármegyében, Ludason September 4-kén volt beteg 16, meggyógyult 5, betegen maradt 11. September 5-én volt beteg 12, meggyógyult 1, meghalt 2, betegen maradt 9. kikkől September 6-án meggyógyult 6, betegen maradt 3.

M. Bogáton September 4-kén volt beteg 19, meggyógyult 1, meghalt 1, betegen maradt 17. September 5-kén szaporodott a betegek száma 28-re, kikkől meggyógyult 3, meghalt 1, betegen maradt 23. September 6-kán volt beteg 35, meggyógyult 5, maradt beteg 30.

Keczén September 4-kén volt beteg 2, kik aznap meg is gyógyultak.

Brassó-vidéken Augustus 28-tól September 3-ig Uj-Tohány, Marienburg, Nussbach, Apácza, Zeiden, Neustadt, Brassó, Weidenbach, Rosenau, Purkerez, Rossbach, Petersburg, Brenndorf, Töröcsvár, Zernest és Türkös nevű selységekben volt beteg 456, meggyógyult 88, meghalt 242, betegen maradt 98, Marienburgban. Nussbachon, Apáczán, Neustadtban, Brassóban, Weidenbachon és Rosenauon.

Kőhalom Székben. Sonán, Gáldon, Halmágyon és Katzendorfon September 5-ig megbetegült 82, meggyógyult 33, meghalt 44, betegen maradt 5.

Nemes Felső-Fejér Vármegyében, Felső-Rákoson, Nyénben és Ürmösen ugyan csak September 5-ig megbetegült 42, meggyógyult 10, meghalt 27, betegen maradt 5.

Nemes Fogaras vidékén: Alsó-Kománán, Alsó-Venczén, Visfén, Fogarasban és Sárkányon megbetegült hasonlólag September 5-ig 27, meggyógyult 3, meghalt 15, betegen maradt 9.

Szeben Székben: Rukur nevű helységben megbetegült ugyan csak September 5-ig 4, ezekből meggyógyult 1, meghalt 3.

Nemes Alsó-Fejér, Küküllő és Zaránd Vármegyéből újabb tudósítás nem jött fel.

CONCLUZII

1. În prezentă teză se redau în copie fidelă cu un referat introductiv 15 foi volante tipărite între 5 August și 12 Septembrie 1831 de Comisia Sanitară din Cluj în limba maghiară.

2. Aceste foi volante, foarte interesante și rare din punct de vedere bibliografic ne servesc date după cât se pare destul de precise asupra mersului holerei în Ardeal în lunile amintite.

Cifrele cuprinse în ele pot servi la o reconstituire a morbidității și mortalității holerei în Ardeal în aceste luni.

3. Aceste foi volante pe lângă interesul bibliografic sunt de importanță pentru reconstituirea istoriei primei epidemii de holeră în Ardeal.

Cluj, 26 Iunie 1937.

Văzut și bun de imprimat:

Președintele tezei:

ss. Prof. Dr. V. Bologa

Decanul Facultății:

ss. Prof. Dr. D. Michail